

Geen paddestoelenseizoen zo slecht of het brengt wel iets goeds

C. Bas

Rijksherbarium
Leiden

In de in Coolia jaargang 9 afleveringen 3/4 en 5, verschenen Amanita-tabel voor Nederland is ook *Amanita lividopallescens* opgenomen (p. 59), op grond van een vondst die ik op een gelukkige augustus-dag in 1960 deed, fietsende langs de Koningsweg van Amelisweerd naar Rijnauwen langs, mykologisch gezien, wel de interessantste wegberm van Nederland.

Nu heeft *A. lividopallescens*, de Bleke Amaniet, echt wel zo'n formaat dat je er tegenaan kunt fietsen. De hoeden kunnen tot 15 cm in doorsnede worden (volgens de literatuur zelfs 20 cm), op stelen tot 25 cm lang en 3 cm dik. De hoed is licht oker-leerkeurig, maar varieert nogal in tint.

Helaas was er vóór mij reeds iemand tegen de Bunnikse exemplaren aangelopen, zodat de eerste Nederlandse vondst van deze soort mij beschadigd in handen viel. Slechts gelijkgestemde geesten kunnen bevroeden hoe vaak ik sinds 1960 de bewuste plek in de nazomer heb geïnspecteerd; helaas steeds zonder succes. Ook elders in ons land is naar mijn weten tot vorig jaar de soort niet weer gevonden.

Op de N.M.V.-ekskursie van 5 augustus 1972 in Rijnauwen was mijn echtgenote wat van de groep afgedwaald, toen ze de tweede vondst van *A. lividopallescens* deed, op een plek hemelsbreed ongeveer 1 km. van de eerste vindplaats verwijderd. Het was een prachtig jong exemplaar met de basis van de steel diep in de kale pure klei van een oud stuk loofbos.

Gedachtig de ervaring dat zeldzame soorten die men in jaren niet ziet, soms plotseling op verschillende plaatsen tegelijk fruktificeren, besloot ik halfweg de daarop volgende week mijn geluk te beproeven in enkele kleibossen in de Betuwe, n.l. Mariënwaard en Neerijnen. Dit leverde wel prachtig materiaal van *Leccinum duriusculum* op uit een abelenlaan bij Mariënwaard, maar geen *A. lividopallescens*. Doordat ik deze dag was weggeest, moest ik zaterdag daarop werken en kon niet mee met de N.M.V.-ekskursie naar Breukelen (12 augustus). Dit was wel pech, want 's avonds verscheen het echtpaar Van Zanen bij mij thuis (ik zal ze er eeuwig dankbaar voor zijn) om mij 2 prachtige exemplaren van *A. lividopallescens* van het landgoed "Gunterstein" te brengen, waar de soort die dag op minstens 3 verschillende plaatsen was gevonden. Later vertelde Dr. A.F.M. Reijnders mij, dat hij in dezelfde periode de soort ook nog gevonden had op de eerste vindplaats aan de Koningsweg. Zoals al is opgemerkt, het simultaan fruktificeren op verschillende vindplaatsen van een zeldzame soort is al lang bekend, maar het doet vaak wat mirakuleus aan.

Het lijkt mij nuttig nu eerst een beschrijving te geven, gebaseerd op de drie Nederlandse kollekties, die ik uitgebreid heb kunnen bekijken.

Amanita lividopallescens sensu Gillet

Hoed 85-115 (- 150) mm in doorsnede en daarbij 45-25 mm hoog, eerst paraboloidisch, maar spoedig convex of conico-convex tot plano-convex, meestal met een brede lage umbo, aan de rand kort tot vrij lang (0.15-0.25 R) gevond, vlezig, vrij licht leerkleurig of beige met soms wat rozige, zalmkleurige, okerkleurige of zelfs wat groenig-gelige tint, vaak in centrum met wat grijzige tint, daardoor nogal variabel, maar steeds een lichte indruk makend, kaal of met enkele, soms vrij grote, dikke, vuilwitte of iets oker of beige getinte volva-plakken; hoedoppervlak iets kleverig tot droog.

Lamellen vrij, tamelijk dicht opeen, breed (tot 14 mm), wittig-crème, met witte maar bij de hoedrand soms rozig-bruinige tot grijs-bruinige, fijnvlokkige snede; korte lamellen soms zeer schaars, recht eindigend.

Steel 140-190 (-250) x 20-27 mm, naar basis verbredend tot 24 à 35 mm, maar zonder knolvormige verdikking, gevuld tot gekamerd, zonder echte ring, wittig tot crème, bovenste 2/3 met vlokkig-viltige, wittige, licht oker-zalmkleurige, bruinig beige of licht rossig-grijzige bekleding en deze vaak in vage schub-zones uiteen brekend en naar beneden eindigend in een wat verdikte, vlokkig-viltige gordel; onder deze gordel steeloppervlak glad of fijn overlangs vezelig, maar vaak hier en daar met volva-plakjes.

Volva tot 90 mm hoog, in onderste 30-35 mm met steelbasis vergroeid, daarboven of een dikke (1.5-2 mm), vrij vlezige zak vormend, of in plakjes uiteen brekend en deze deels op hoed, deels op steelbasis (en dan soms een extra gordel vormend) en deels in grond achterblijvend.

Vlees wit maar met tint van hoed onder hoedhuid. Smaak en geur onbeduidend.

Sporenpoeder licht crème.

Sporen breed-ellipsoidisch, niet amyloid, 10-13 x 8.5-10.5 μ .

Oecologie: Op iets kalkhoudende rivierklei, in oud gemengd loofbos. Alle Nederlandse vondsten tot nu toe in augustus.

Amanita lividopallescens is dus onder de soorten van de *A. vaginata*-groep vooral gekenmerkt door zijn grote, vlezige vruchtlichaam, de vrij lichte oker-beige hoed, de dikke brokkelige volva en de breed-ellipsoidische sporen. Dit lijken een aantal goede kenmerken. De literatuur over deze soort stelt ons echter voor vele problemen.

Ten eerste zijn er een aantal beschrijvingen die redelijk bij het Nederlandse materiaal passen, maar waarbij de sporen als rond worden opgegeven (bv. bij Boudier in zijn *Icones*). Gedeeltelijk hebben we hier zeker te maken met onnauwkeurige waarnemingen.

Ten tweede schijnt de kleur van de hoed veel sterker te kunnen variëren dan bij het Nederlandse materiaal het geval is. In de Schweizer Pilztafeln deel 2 wordt een vorm afgebeeld met een wittige - grijzig crème-kleurige hoed, Boudier's plaat (*Icones mycol.* pl. 6) vertoont een egaal licht okerkleurige hoed en Romagnesi (*Nouv. Atl. Champ.* 3: pl. 180) geeft een afbeelding van een var. *tigrina* Romagn. met een vrij donker bruinig grijze hoed.

Bovendien zijn de beschrijvingen en afbeeldingen van de velum-structuren op de steel soms moeilijk te begrijpen. Soms wordt een soort ring

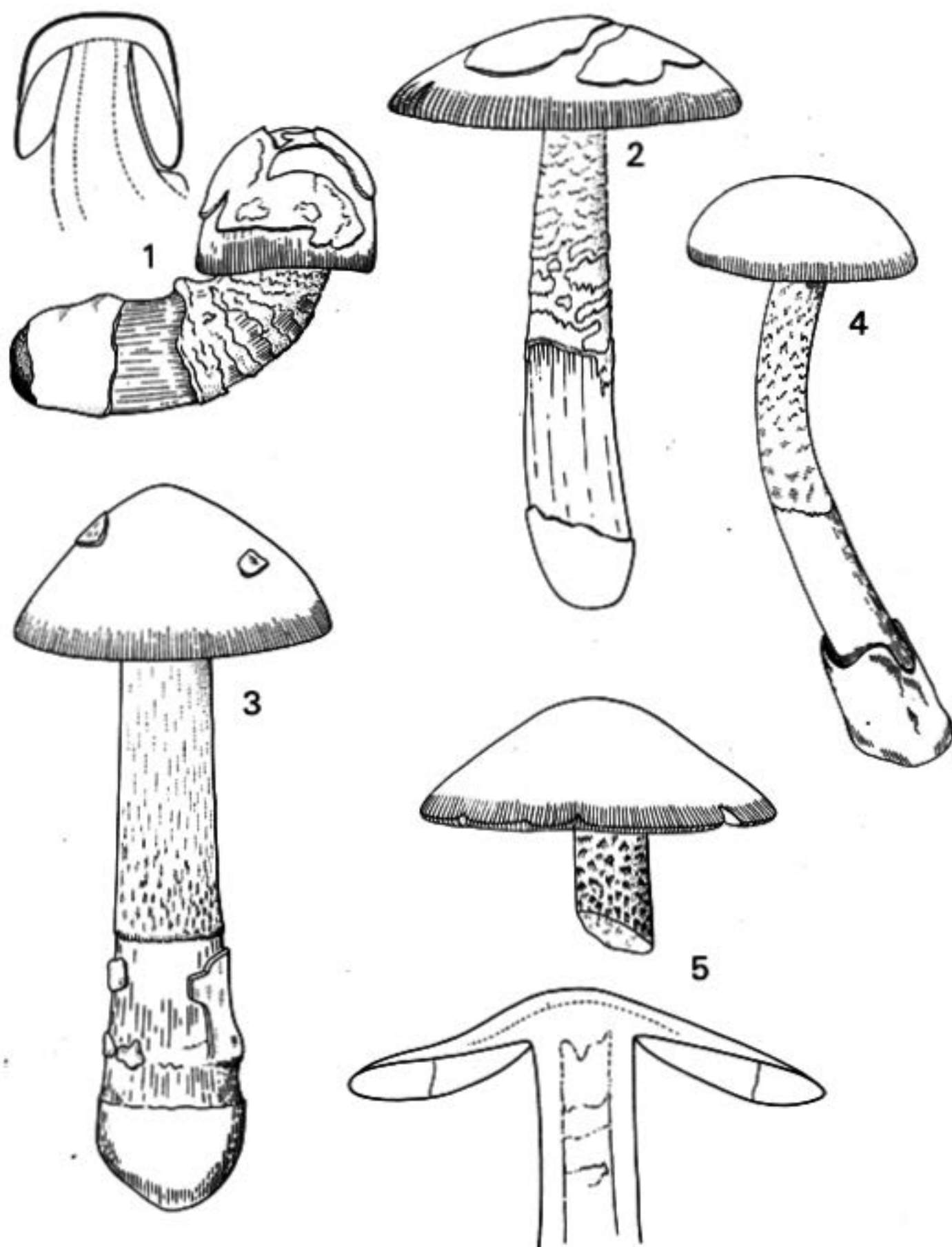

Fig. 1-5. *Amanita lividopallescens* getekend naar Nederlandse exemplaren (x 4; 1 en 2 van Gunterstein, 3 van Rijnauwen, 4 en 5 van Koningsweg).

vermeld, soms niet. Bij het Nederlandse materiaal bevindt zich een meer of minder duidelijke gordel op ongeveer 1/3 van de steelhoogte, op de plaats waar de vlokig-viltige bekleding (van dezelfde oorsprong als het weefsel dat bij andere Amanieten de ring vormt) van de bovenste 2/3 van de steel ophoudt. Deze gordel wordt vrijwel zeker gevormd door de onderste rand van het partiële velum (= ringweefsel), met daaronder een verdikking veroorzaakt door de smalle rand van volva-weefsel (*limbus internus*) die zich oorspronkelijk bij alle Amanieten in het knopstadium tussen de jonge hoedrand en de steel bevindt (zie fig. 6).

Wat nu de basis van de steel van *A. lividopallescens* een wat ongewone aanblik geeft is de sterke mate waarin de basis van de steel zich reeds in een vroeg stadium strekt (dit vermoedelijk in verband met de relatief grote diepte waarop de knop in de bodem wordt aangelegd) en het daardoor uiteen getrokken worden van de volva-resten op de steelbasis. De genoemde binnenste rand van de volva (*limbus internus*) komt daardoor soms hoog op de steel te liggen (4-7 cm), terwijl het onderste deel van de volva tot op ongeveer 3 cm hoogte met de uiterste, zich kennelijk niet strekkende, basis van de steel verbonden blijft. Onder bepaalde omstandigheden blijft nu de schede-vormende grote buitenste rand van de volva intact en met het basale vergroeide deel verbonden (fig. 4), onder andere omstandigheden komt de aanhechting van de schede van de volva ergens tussen de vergroeide basis en de ringachtige gordel te liggen (fig. 3). Het is ook mogelijk dat het schede-vormige deel van de volva in lappen uiteen valt en geheel van de steel verdwijnt (fig. 2); het oppervlak van de steel tussen de ringgordel en het met de basis vergroeide volva-deel is dan opvallend glad en wekt soms de indruk dat de steel vliezig gelaarsd is.

Uitgezonderd in sommige delen van Frankrijk en Zwitserland, schijnt *A. lividopallescens* overal zeldzaam te zijn. Steeds wordt vermeld dat de soort op zware grond voorkomt en zwak tot sterk kalkminnend is. Er zijn ook meldingen uit Marokko en Finland, maar die hebben waarschijnlijk betrekking op andere soorten. Mogelijk heeft de soort in Nederland haar noord-grens, zoals dat ook het geval schijnt te zijn met *A. echinocephala*, *A. eliae* en *A. vittadinii*.

In Nederland hoede men zich voor verwarring met *A. flavescens*, een kleinere noordelijke soort met licht-maiskleurige hoed en ronde sporen, die bij Ommen gevonden is.

De naam *A. lividopallescens* heeft een zeer verwarde historie. Het is daarom nog niet mogelijk de goede auteurs-citering te geven; vandaar de aanduiding "sensu Gillet", waardoor de soort in ieder geval goed vast ligt.

Summary:

Amanita lividopallescens sensu Gillet is described after three collections (one in Aug. 1960 and two in Aug. 1972) from deciduous forests on river-clay along the former river Vecht, 10 km N.W. and 6 km S.E. from Utrecht-City.

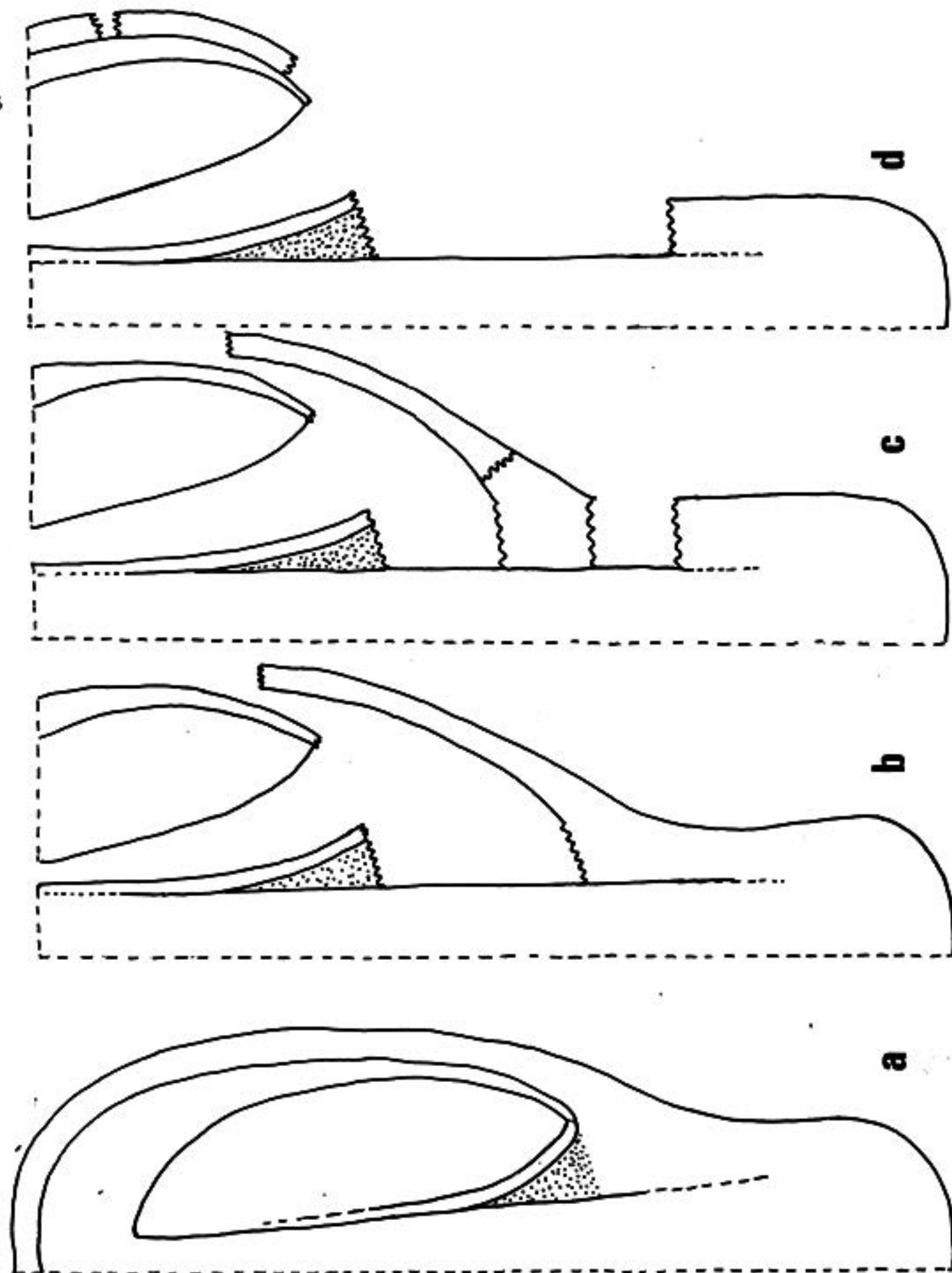

Fig.6. a-d. Schema's van knop en mogelijke latere ontwikkelingsstadia van *Amanita lividopallescens*. Kleine binnenrand van de volva (= limbus internus) gestippeld.